

Želvy ohrožují hnízdění vodního ptactva

Ojedinelé pozorování želv nádherných (*Trachemys scripta*) sluníčích se na hnízdech lysky černé (*Fulica atra*) a potápky roháče (*Podiceps cristatus*), které zdokumentoval J. Pešat, doplňuje odborným komentářem recenzent příspěvku J. Moravec.

U Frýdku-Mítku v krásném prostředí s výhledem na Beskydy a Lysou horu se nachází přehrada Olešná. V okrajových částech přehrady (nejvíce u přítoku) se rozšiřuje hustý porost vrb a rákosí. Tuto vegetaci využívají různí vodní ptáci ke svému hnízdění. V r. 2007 jsem se vydal na zmíněnou přehradu, abych fotografoval hnízdící ptáky. Zaměřil jsem svou pozornost na čtyři hnízda – jedno lysky černé a tři hnízda potápky roháče. Jaké bylo moje překvapení, když jsem zjistil, že všechna čtyři hnízda jsou obsazena želvami nádhernými. Jde o severoamerický druh, který se v naší přírodě začíná objevovat v důsledku vypouštění chovatelů.

U jednoho hnízda se potápka roháč svým ostrým zobákem snažila želvu vypudit, což se jí po delší době podařilo zásahem želvy do hlavy. Na ostatních hnízdech žel-

vy setrvaly asi hodinu, pak sklouzly do vody a odplavaly. Hnízda okamžitě obsadili ptáci, ale ne nadlouho, asi po půl hodině se želvy opět objevily a ptáky z hnízd vytlačily. Snažil jsem se udělat detailní záběr želv, ale po přiblížení na 30 m odplavaly.

Po pěti dnech jsem se na toto místo vydal znovu. Lyska tam již nehnízdila, vejce zmizela a taktéž bylo vypleněno jedno hnízdo roháče, na dvou hnízdech roháčů seděli. Za tři dny jsem opět přišel s dalekohledem a zjistil, že i ostatní hnízda roháčů jsou opuštěna, bez vajec a asi o 100 m dál si dva páry roháčů stavějí hnízda nová. Nemohu říct, zda vyplenění hnízd mají na svědomí želvy, ale je jisté, že želvy vypustil do přírody chovatel. Dvě želvy jsem již pozoroval brzy zjara, jak se slunily na plovoucím kmenu.

Želví pohroma? Pozn. recenzenta

„U Brna se zabydlely želvy z Karibiku.“ „Americká želva v Česku?“ „Hrozí pohroma.“ Pod těmito titulky informoval zpravodajský portál iDNES.cz 22. 8. 2007 čtenáře českého internetu o údajném nálezu vajíček želvy nádherné u Brněnské přehrady v dubnu a květnu 2007. Jaké skutečné nebezpečí tedy tyto želvy pro naši přírodu znamenají?

Želva nádherná (*Trachemys scripta*) je středně velká sladkovodní želva dorůstající délky až 30 cm. Původní areál jejího rozšíření pokrývá východní, jihovýchodní a centrální státy USA a přilehlé oblasti severovýchodního Mexika. Od 70. let 20. stol. byla želva nádherná předmětem intenzivního mezinárodního obchodu se zvířaty (jen v letech 1989–97 vyprodukovaly farmy v USA přes 52 milionů mláďat). Uniklé a především záměrně vypu-

1 Současný výskyt původně severoamerické želvy nádherné (*Trachemys scripta*) v ČR. Upraveno podle J. Moravce a P. Širokého (2006)

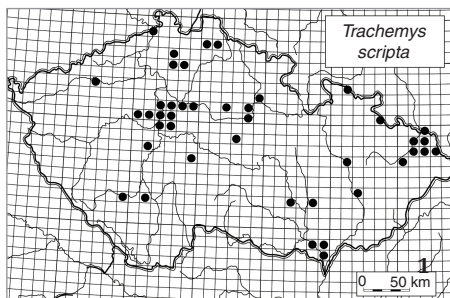
2 Mláďe nominotypického poddruhu želvy nádherné (*T. s. scripta*). Foto J. Moravec

3 Želvy nádherné na hnízdě lysky černé (*Fulica atra*) na přehradní nádrži Olešná

4 Želva nádherná vylézající na hnízdo potápky roháče (*Podiceps cristatus*)

5 Želvy na hnízdě lysky černé – s velkou pravděpodobností vyhledávaly hnízdní kupy z rostlinného materiálu jako místa vhodná pro slunění. Rušily tak hnízdící ptáky a svým tělem mohly poškodit i samotná vejce

6 Lyska černá a želva nádherná na hnízdě. Snímky J. Pešata, není-li uvedeno jinak

těné odrostlé želvy se pak dostávaly a stále dostávají do volné přírody, kde mohou za příhodných podmínek přežít mnoho let a v teplých částech světa se i rozmnožovat. Dnes se želva nádherná vyskytuje jako nepůvodní druh ve většině evropských států (včetně teplejších oblastí ČR; obr. 1) a v mnohých oblastech Asie, Afriky, Ameriky, Austrálie a Oceánie.

V naší přírodě jsou želvy nádherné schopné místy zdárně přezimovat a žít i několik let. Případ úspěšného samovolného rozmnožování však dosud zaznamenán nebyl (v Evropě byl zjištěn vzácně jen ve Francii, Itálii a Německu). Dané „populace“ tak přetrvávají jen díky neustálému doplňování nově vypouštěnými jedinci. Odrostlé želvy nádherné jsou z velké části býložravé, přesto se mohou místy významněji podílet i na predaci domácí fauny bezobratlých živočichů, ryb a obojživelníků. Studie z Francie prokázaly, že na místech společného výskytu s původní želvou bahenní (*Emys orbicularis*) mohou být úspěš-

nější v kompetici o vhodná místa ke slunění. Konkrétní údaje o přímém vlivu želv nádherných na přirozené ekosystémy však dosud chybějí. Zpráva J. Pešata o negativním působení želv na úspěšnost hnízdění vodních ptáků je tudíž velmi cenná a představuje zřejmě první dobře dokumentované pozorování této skutečnosti.

Celkově však lze shrnout, že pohroma naší přírodě ze strany želv nádherných nehrozí. Schopnost jejich rozmnožování je v evropských podmínkách zatím minimální. Navzdory probíhajícímu oteplování klimatu se zdá, že ke zdárné spermatogenezi a posléze i k oplodnění a inkubaci vajíček dochází jen ojediněle. V žádném případě proto nemůžeme želvu nádhernou považovat za etablovaný druh, tedy takový, který v novém prostředí úspěšně produkuje životaschopné potomstvo a jehož další přežití bez stálého přísunu nových jedinců vypuštěných do přírody by bylo pravděpodobné. S vědomím, že zavedení živých exemplářů želv do přírodního

prostředí států Evropské unie by mohlo představovat ekologické ohrožení původních druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin byl dovoz želv nádherných poddruhu *T. s. elegans* do členských států pozastaven. Daný poddruh je v seznamu živočichů a rostlin v příloze B k nařízení Rady (ES) č. 338/97 z 9. 12. 1996 o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi (v modifikacích od 15. 12. 1997). Pro ČR se toto nařízení stalo závazným vstupem do EU v r. 2004. Obchodníci sice nahradili dovoz poddruhem *T. s. scripta* (u nás známým pod komerčním jménem želva žlutolící), počty importovaných želv jsou ale nesrovnatelně nižší. Lze tedy předpokládat, že se stavy jedinců želv nádherných v naší i celé evropské přírodě postupně sníží (je ale nutné počítat s dlouhověkostí želv). Chvályhodné by bylo i odpovědnější počínání chovatelů, protože cizí želvy do naší přírody skutečně nepatří.

Julius Klejdus

Husy velké rozšiřují svá hnízdiště na jižní Moravě

Jižní Morava patřila odedávna mezi nejvýznamnější hnízdiště husy velké (*Anser anser*) v České republice. Husy zde hnízdily v četných inundacích řek Moravy, Dyje a jejich přítoků a v průběhu 50. let 20. stol. začaly postupně obsazovat většinu nově zbudovaných rybníků, a to obvykle ihned po jejich založení.

Tradiční hnízdiště hus velkých

V r. 1950 bylo kupř. napočítáno kolem 50 párů a v r. 1963 asi 150 párů hus velkých, které hnízdily většinou na hlavatých vrbách v zaplavovaných místech podyjských lužních lesů. V letech 1980–82 již bylo registrováno celkem 24 hnízdišť na rybnících u Pohořelic, Lednice a v záplavovém území dolního Podyjí, s maximem 300 párů v r. 1982. Mimo tyto tři oblasti po r. 1960 pravidelně hnízdí husy velké v menším počtu také na Hodonínsku a na rybnících u Náměště nad Oslavou.

Zahájením a výstavbou Novomlýnských nádrží však byla prakticky celá hnízdní populace v podyjských lužích během několika let zničena a před prvním napuštěním v r. 1982 hnízdilo v ohrázeném území jen asi 25 párů. Po opětovném napuštění v r. 1987 to bylo už zase více než 50 párů. Později početnost narůstala a v letech 1988–94 hnízdilo na střední nádrži až 173 párů. Během 90. let však začala hnízdní úspěšnost na Nových Mlýnech velmi prudce klesat (četné rušivé vlivy – rybaření, používání motorových člunů apod.) a nepříznivá situace se kriticky vyhrtila po vodo hospodářských úpravách (snižování hladiny) v r. 2000, kdy zahnízdilo jen 28 párů, přičemž pouze ojedinělé páry vyvedly mláďata. O zimování různých druhů hus (h. polní – *A. fabalis*, h. běločelá – *A. albifrons* aj.) na Novomlýnských nádržích měl zajímavý příspěvek M. Šebela (Živa 2005, 1: 31–33).

Hnízdní početnost v letech 1990–2000

V r. 1990 provedl K. Hudec se spolupracovníky sčítání hnízdní populace hus velkých v jihomoravském regionu a zároveň byly zachyceny změny po dokončení vodo hospodářských úprav v tehdejšímu jádru hnízdní oblasti na jižní Moravě. Ve třech okresech bylo zaregistrováno 17 hnízdišť a zjištěno celkem 282 párů

1 Rodinka husy velké (*Anser anser*) na Miroslavském rybníku (Znojemsko) v r. 2008